

Henryk Bogacki

"Ecclesia visibilis et invisibilis :
Untersuchungen zur Ekklesiologie
und Sakramentenlehre in der
afrikanischen Tradition von Cyprian
bis Augustinus", Walter Simonis,
Frankfurt am Main 1970 : [recenzja]

Collectanea Theologica 41/4, 189

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Walter SIMONIS, *Ecclesia visibilis et invisibilis. Untersuchungen zur Ekklesiologie und Sakramentenlehre in der afrikanischen Tradition von Cyprian bis Augustinus*, Frankfurt am Main 1970, Josef Knecht, s. XIV + 133 (*Frankfurter Theologische Studien*, t. 5).

Rozpoczęta w r. 1969 nowa seria *Frankfurter Theologische Studien* wykazała się już kilkoma wartościowymi pozycjami¹. Niniejszy tom zajmuje się problemem widzialności Kościoła, a więc zagadnieniem zawsze aktualnym w dziejach eklezjologii. Autor objął swoim studium tradycję afrykańską w okresie od św. Cypriana aż po św. Augustyna. Problem widzialności Kościoła wiązał się w sposób zasadniczy z głównymi punktami ówczesnych dyskusji. W pierwszej części autor przedstawił przedaugustyńską tradycję eklezjologiczną w Afryce. Poczynając od Tertuliana kolejno omówił pojęcie Kościoła u Cypriana, donatystów i Optata z Mileve. Druga część dotyczy już eklezjologii Augustyna. W całej rozprawie porusza także zagadnienia sakramentologiczne, ściśle związane z problemem widzialności Kościoła.

W omawianym okresie w Afryce zderzyły się ze sobą dwa typy eklezjologii. Z jednej strony występuje teologia donatystów jako kontynuacja, a nawet ostateczna konsekwencja zasadniczych punktów eklezjologii św. Cypriana, sięgających swymi korzeniami poglądów Tertuliana. Kościół w takim ujęciu jest świętą wspólnotą, dysponującą sakramentami jako wyłączną własnością. Wszystko, co nie zgadza się z ideałem doskonałości i świętości, nie może w nim występować.

Św. Augustyn natomiast, nawiązując do idei zarysowanych już przez Optata z Mileve, odróżniał zewnętrzny, widzialny aspekt Kościoła od egzystencjalnej sytuacji poszczególnych jego członków, nigdy nie ujawniającej się w sposób pełny. Widzialna strona Kościoła jest tylko ułomną realizacją jego treści niewidzialnej. Z biegiem czasu Augustyn coraz bardziej uznaje w Kościele znaczenie zewnętrznych, sakramentalnych elementów. Powyższe rozróżnienie umożliwia tej eklezjologii przyjęcie istnienia sakramentów poza prawdziwym Kościołem, jak również tezy o Kościele świętym, a także grzesznym (*Ecclesia mixta*). Kościół jako widzialna instytucja sakramentalna obejmuje nie tylko świętych. Walter Simonis udowadnia więc, że nie można traktować eklezjologii św. Augustyna jako organicznego rozwinięcia poglądów eklezjologicznych św. Cypriana, jak często głosili nawet nowsze studia na ten temat.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Karl FRIELINGS DORF, *Auf dem Weg zu einem neuen Gottesverständnis. Die Gotteslehre des J. B. Hirscher als Antwort auf das säkularisierte Denken der Aufklärungszeit*, Frankfurt am Main 1970, Josef Knecht, s. XII + 199.

Badania historycznoteologiczne prowadzą do wniosku, że J. B. Hirscher (1788—1865) sformułował w swej twórczości teologicznej pytania nadal aktualne, a niektóre wyniki jego dociekań posiadają wartość nawet dla dzisiej-

¹ T. 1: E. Kunz SJ, *Glaube-Gnade-Geschichte. Die Glaubenstheologie des Pierre Rousselot SJ*, Frankfurt a.M. 1969; t. 2: F. J. Steinmetz SJ, *Protoprologische Heilszuversicht. Die Strukturen des soteriologischen und christologischen Denkens im Kolosser- und Epheserbrief*, Frankfurt a.M. 1969; t. 3: P. Knauer SJ, *Verantwortung des Glaubens. Ein Gespräch mit Gerhard Ebeling aus katholischer Sicht*, Frankfurt a.M. 1969; t. 4: F. Lentzen-Deis SJ, *Die Taufe Jesu nach den Synoptikern. Literarkritische und gattungsgeschichtliche Untersuchungen*, Frankfurt a.M. 1970 (omówienie w niniejszym zeszycie); t. 6: K. Frielingsdorf SJ, *Auf dem Weg zu einem neuen Gottesverständnis. Die Gotteslehre des J. B. Hirscher als Antwort auf das säkularisierte Denken der Aufklärungszeit*, Frankfurt n.M. 1970 (omówienie poniżej).